

**Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра кримінального права, кримінології, цивільного та господарського права**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Декан юридичного факультету

С.В. Матвеев

**РОБОЧА ПРОГРАМА
СІМЕЙНЕ ПРАВО
(назва навчальної дисципліни)**

підготовки перший (бакалаврський) рівень
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 08 «Право»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 08 «Право»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійної програми «Право»
(найменування освітньої програми)

тип дисципліни дисципліна професійної підготовки

2020 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

_____ І.В.Шаповалова
(підпис) (прізвище, ініціали)

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського
права № 1
від «28»серпня 2020 року

Завідувач кафедри

_____ І.В.Шаповалова

Розробники Дутчак Світлана Рафаїлівна, кандидат юридичних наук, доцент

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: вибіркова навчальна дисципліна

Передумови вивчення навчальної дисципліни: Вивчення дисципліни повинне базуватись на знаннях, отриманих здобувачами вищої освіти під час опанування ними фундаментальних положень таких навчальних дисциплін як Кримінальне право Загальна частина, Цивільне право Загальна частина, Судові та правоохоронні органи та ін..

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право» є сімейне законодавство, яке регулює відносини між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин 5 кредити ECTS.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Сімейне право» є засвоєння студентами положень сімейного законодавства, теоретичних знань у сфері сімейних відносин між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами, а також формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування сімейно-правових норм, що регулюють зазначену сферу сімейних відносин.

Завданнями вивчення даної навчальної дисципліни є: ознайомлення студентів з основними положеннями сімейного законодавства; сприяння глибокому засвоєнню змісту правових актів, стимулювання до самостійної роботи з ними; навчити використовувати її складові елементи при вирішенні конкретних правових питань; навчити застосовувати теоретичні положення на практиці; закласти і розвинути навички складання відповідних документів; дати чітке уявлення про роль права в забезпеченні функціонування сімейних відносин, проаналізувати права та обов'язки їх учасників.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Сімейне право» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти **компетентностей:**

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК2.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК3.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК7.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК7.	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
СК11.	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
СК13.	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПР)

ПР4.	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
ПР9.	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
ПР13.	Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
ПР15.	Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні

	технології і бази даних.
ПР19.	Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.
ПР21.	Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

4. Структура навчальної дисципліни

№ пп	Найменування тем курсу	Кількість годин									
		Денна форма					Заочна форма				
		Всього	Лекції	Семинари	СРС	ІКР	Всього	Лекції	Семинари	СРС	ІКР
Змістовий модуль 1											
1	Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення	10	4	2	4	0	10	2	2	6	0
2	Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України	10	4	2	4	0	10	0	0	10	0
3	Тема 3 Сімейні правовідносини	10	3	0	7	0	10	0	0	10	0
4	Тема 4. Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу	10	4	2	4	0	10	2	0	8	0
5	Тема 5. Особисті немайнові правовідносини подружжя	10	4	2	4	0	10	3	0	7	0
6	Тема 6. Майнові правовідносини подружжя та шлюбний договір	10	3	0	7	0	10	0		10	0
7	Тема 7. Припинення шлюбу	15	4	2	9	0	15	0	0	15	0
Разом за модуль 1		75	26	10	39	0	75	7	2	66	0
Змістовий модуль 2.											
8	ТЕМА 8. Правовідносини батьків і дітей (Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства)).	14	4	1	9	0	14	2	2	10	0
9	ТЕМА 9. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків та дітей	14	4	1	9	0	14	2	0	12	0
10	ТЕМА 10. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів	10	6	2	2	0	10	0	0	10	0
11	ТЕМА 11. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я	11	4	2	5	0	11	0	0	11	0
12	ТЕМА 12. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу	12	4	2	6	0	12	1	0	11	0
13	ТЕМА 13. Колізійні норми сімейного права	14	4	2	8	0	14	2	0	12	0
Разом за модуль 2		75	26	10	39	0	75	7	2	66	0
Усього годин		150	52	20	78	0	150	14	4	132	0
Форма підсумкового контролю: диференційований залік											

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Загальні положення. Правовідносини подружжя.

ТЕМА 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення

Форми сім'ї та шлюбу в доісторичний період. Первісні форми сім'ї та шлюбу за часів родового устрою за роботою Ф. Енгельса «Походження сім'ї, приватної власності та держави». Основні риси і види парної сім'ї. Історичні передумови виникнення моногамної сім'ї. Загальна характеристика моногамної сім'ї. Національні українські традиції сім'ї та шлюбу.

ТЕМА 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України

Поняття сімейного права як юридичної науки, галузі права, правової дисципліни. Особливості сімейного права та його місце в системі права України. Предмет і метод сімейного права. Принципи сімейного права. Система сімейного права України. Державна охорона сім'ї. Концепція державної сімейної політики. Основні принципи та напрями державної сімейної політики.

ТЕМА 3. Сімейні правовідносини

Поняття сім'ї як правової категорії. Сім'я в соціологічному та юридичному значенні (порівняльна характеристика). Право особи на сім'ю. Поняття і види сімейних правовідносин. Підстави виникнення сімейних правовідносин. Учасники сімейних правовідносин. Родинність і свояцтво в сімейному праві України. Суб'єктивні сімейні права та обов'язки. Здійснення сімейних прав і виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Строки і позовна давність у сімейному праві України.

ТЕМА 4. Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу

Поняття шлюбу та його ознаки. Умови укладення шлюбу. Шлюбний вік: поняття, значення, умови та процедура його зниження. Право на шлюб. Зміст принципу добровільності укладення шлюбу. Державна реєстрація шлюбу. Порядок реєстрації шлюбу. Час і місце реєстрації шлюбу. Юридичне значення взаємної обізнаності осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, щодо стану здоров'я один одного. Правові наслідки реєстрації шлюбу. Правозгідність шлюбу. Перешкоди до укладення шлюбу. Наслідки порушення вимог закону щодо укладення останнього. Укладення шлюбу та його реєстрація в особливих умовах: в місцях відбування покарання, на судні, в закладах охорони здоров'я, в консульських установах.

ТЕМА 5. Особисті немайнові правовідносини подружжя

Загальна характеристика та особливості особистих немайнових правовідносин подружжя (чоловіка і дружини). Право на материнство та батьківство. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності. Права подружжя на вільний фізичний та духовний розвиток, особисту свободу. Право подружжя на прізвище, зміну прізвища у зв'язку з укладенням шлюбу та у шлюбі та пов'язані з ним права. Права дружини та чоловіка на розподіл обов'язків і спільне вирішення питань життя сім'ї. Захист особистих прав подружжя.

ТЕМА 6. Майнові правовідносини подружжя та шлюбний договір

Особливості майнових правовідносин у сімейному праві. Види майнових прав і обов'язків подружжя. Права подружжя на укладення дозволених законом угод. Майно подружжя. Поняття правового режиму майна подружжя. Поняття та особливості договірному режиму майна подружжя в Україні. Шлюбний договір і його зміст. Зміна умов та розірвання шлюбного договору. Визнання шлюбного договору недійсним. Право особистої приватної власності дружини і чоловіка та його здійснення. Майно, котре є особистою приватною власністю дружини, чоловіка. Підстави набуття спільної сумісної власності подружжя. Правовий режим та об'єкти спільної сумісної власності подружжя. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності. Право подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом спільної сумісної власності. Захист прав подружжя у випадку укладення угод по розпорядженню майном без його згоди. Здійснення права спільної сумісної власності після розірвання шлюбу. Способи та порядок поділу майна, яке є об'єктом спільної сумісної власності подружжя. Звернення стягнень на майно, котре є об'єктом спільної сумісної власності. Позовна давність і поділ майна подружжя. Правовий режим майна чоловіка і жінки, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Право кожного подружжя на утримання.

Підстави стягнення утримання на користь іншого з подружжя в примусовому порядку (під час перебування у шлюбі та після його розірвання). Договір подружжя про надання утримання. Обчислення аліментів, що стягуються на користь одного з подружжя. Припинення права чоловіка та дружини на утримання. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою.

ТЕМА 7. Припинення шлюбу

Поняття і підстави припинення шлюбу. Припинення шлюбу у зв'язку зі смертю одного з подружжя (оголошення померлим). Умови розірвання шлюбу в органах реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей. Розірвання шлюбу в органах РАЦС за заявою одного з подружжя. Визнання розірвання шлюбу фіктивним. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя. Розірвання шлюбу в суді за позовом одного з подружжя. Розгляд судових справ про розірвання шлюбу. Момент припинення шлюбу у випадку розірвання його через суд. Реєстрація розірвання шлюбу. Юридичні наслідки розірвання шлюбу. Підстави і порядок поновлення шлюбу. Встановлення режиму окремого проживання подружжя та його правові наслідки. Поняття недійсності шлюбу. Абсолютно недійсні шлюби. Визнання шлюбів недійсними судом (порядок і підстави). Фіктивні шлюби та фіктивні розлучення. Шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду. Визнання шлюбу недійсним після його припинення. Юридичні наслідки недійсності шлюбу.

Змістовний модуль 2

Правовідносини батьків і дітей.

Позбавлення батьківського піклування. Форми влаштування дітей.

ТЕМА 8. ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ (Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства))

Поняття встановлення походження дітей. Встановлення материнства. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають між собою у шлюбі. Визначення походження дитини від батька, матері при штучному заплідненні та імплантації зародка. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Встановлення батьківства добровільним визнанням батьківства. Визнання батьківства і материнства за рішенням суду. Встановлення батьківства і материнства за рішенням суду. Засвідчення походження дітей. Реєстрація батьківства і материнства. Спір про батьківство, материнство. Поняття і підстави оспорювання батьківства (материнства). Порядок оспорювання батьківства. Позовна давність в оспорюванні батьківства. Обставини, що виключають можливість оспорювання батьківства (материнства).

ТЕМА 9. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків і дітей

Підстави виникнення правовідносин батьків і дітей. Рівність прав і обов'язків батьків щодо дітей та дітей щодо батьків. Права і обов'язки батьків на визначення імені, прізвища та по батькові дитини. Права та обов'язки батьків брати участь у вихованні й піклуванні про дітей незалежно від спільного проживання з ними, представляти та захищати інтереси неповнолітніх дітей. Права батьків і дітей на спілкування. Права батьків по захисту інтересів дітей. Здійснення батьківських прав та виконання обов'язків. Захист батьківських прав. Вирішення спорів між батьками з приводу виховання дітей. Права дітей на захист від неправомірних дій батьків. Підстави і порядок позбавлення батьківських прав. Юридичні наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення в батьківських правах. Відібрання дітей без позбавлення батьківських прав. Обов'язки повнолітніх дітей піклуватися про батьків.

Права батьків і дітей на майно одне одного. Роздільність майна батьків і дітей. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання. Спільне сумісне майно батьків і дітей. Управління майном дитини та використання доходів від нього. Обов'язки батьків щодо утримання неповнолітніх дітей. Аліментні зобов'язання батьків по утриманню неповнолітніх дітей (умови, розмір, порядок і підстави зміни розміру аліментів). Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. Обчислення та зміна розміру аліментів. Види заробітку (доходу), що підлягають облікові для визначення розміру аліментів. Порядок присудження аліментів, їх сплати та стягнення. Визначення заборгованості за аліментами. Порядок стягнення та підстави звільнення від сплати заборгованості за аліментами. Обов'язки батьків щодо утримання повнолітніх непрацездатних дочки, сина. Зобов'язання повнолітніх

дочки/сина щодо утримання непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги (умови, порядок, розмір утримання).

ТЕМА 10. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів

Права баби і діда, прабаби та прадіда на участь у вихованні внуків та правнуків. Права братів і сестер на спілкування. Права мачухи, вітчима та особи, яка взяла дитину у свою сім'ю на виховання. Права членів сім'ї та родичів щодо захисту дитини. Обов'язки інших членів сім'ї та родичів щодо утримання дитини.

ТЕМА 11. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я

Поняття опіки та піклування за законодавством України. Органи опіки та піклування в Україні. Особи, над якими встановлюється опіка та піклування. Порядок встановлення опіки та піклування. Вимоги до особи опікуна (піклувальника). Права та обов'язки опікунів і піклувальників стосовно дитини. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування. Звільнення опікунів і піклувальників від виконання їхніх обов'язків. Підстави та порядок припинення опіки і піклування. Поняття патронату над дітьми. Договір про патронат. Правовий статус патронатного вихователя. Права дитини, над якою встановлено патронат. Припинення патронату над дитиною. Прийомна сім'я.

ТЕМА 12. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу

Загальні принципи, зміст і засоби державного захисту дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування. Органи, на які покладається захист прав та інтересів дітей, котрі залишилися без батьківського піклування, та їх основні функції. Основні форми влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, в Україні. Порядок виявлення та обліку дітей, які залишилися без батьківського піклування. Діти, стосовно яких допускається усиновлення. Обмеження щодо усиновлення дітей, які страждають певними захворюваннями. Усиновлення повнолітніх дітей. Зміст інтересів дитини під час усиновлення. Заборона посередницької діяльності щодо усиновлення дітей. Поняття усиновлення за законодавством України. Органи, що здійснюють усиновлення в Україні. Діяльність Центру з усиновлення дітей при Міністерстві освіти України. Умови усиновлення в Україні. Вимоги до особи усиновлювача. Правове значення віку усиновлювача та усиновлюваного. Згода батьків на усиновлення дитини та порядок її надання. Випадки усиновлення дитини без згоди її батьків. Правове значення згоди дитини на її усиновлення. Перешкоди до усиновлення. Переважне право на усиновлення. Порядок формування та використання банків даних про дітей, які залишилися без батьківської опіки. Облік осіб, які бажають усиновити дитину. Документи, які мають подавати претенденти на усиновлення для одержання дозволу на його здійснення. Порядок усиновлення дітей в Україні. Державна реєстрація усиновлення. Таємниця усиновлення та її правовий захист. Усиновлення дітей, які є громадянами України, іноземними громадянами. Правові наслідки усиновлення в Україні. Права та обов'язки усиновлювачів і усиновлених. Підстави та юридичні наслідки визнання усиновлення недійсним та скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав. Дитячий будинок сімейного типу.

ТЕМА 13. Колізійні норми сімейного права

Права і обов'язки іноземців та осіб без громадянства у сімейних відносинах в Україні. Укладення шлюбів громадян України з іноземними громадянами. Правила укладення шлюбів іноземними громадянами між собою в Україні. Визнання шлюбу, зареєстрованого за межами України. Порядок розірвання шлюбів громадян України з іноземними громадянами та шлюбів іноземних громадян між собою в Україні. Реєстрація актів цивільного стану громадян України, котрі проживають за її межами. Умови застосування іноземних законів про шлюб та сім'ю до правовідносин на території України. Умови визнання актів цивільного стану, заснованих на іноземних законах, в Україні.

Види міжнародних договорів, які застосовуються до сімейних правовідносин і умови їх чинності в Україні. Правила застосування колізійних норм міжнародних договорів та норм законодавства про шлюб і сім'ю України. Правовий режим та легалізація «шлюбів, що кульгають». Особливості правового регулювання сімейних правовідносин в зарубіжних країнах різних правових систем.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення	4	2
2	Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України	4	0
3	Тема 3 Сімейні правовідносини	3	0
4	Тема 4. Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу	4	2
5	Тема 5. Особисті немайнові правовідносини подружжя	4	3
6	Тема 6. Майнові правовідносини подружжя та шлюбний договір	3	0
7	Тема 7. Припинення шлюбу	4	0
8	ТЕМА 8. Правовідносини батьків і дітей (Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства)).	2	2
9	ТЕМА 9. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків та дітей	0	2
10	ТЕМА 10. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів	0	0
11	ТЕМА 11. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я	2	0
12	ТЕМА 12. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу	3	1
13	ТЕМА 13. Колізійні норми сімейного права	0	2
Усього годин		52 год.	14 год.

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення	2	2
2	Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України	2	0
3	Тема 3 Сімейні правовідносини	0	0
4	Тема 4. Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу	2	0
5	Тема 5. Особисті немайнові правовідносини подружжя	2	0
6	Тема 6. Майнові правовідносини подружжя та шлюбний договір	0	
7	Тема 7. Припинення шлюбу	2	0
8	ТЕМА 8. Правовідносини батьків і дітей (Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства)).	1	2
9	ТЕМА 9. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків та дітей	1	0
10	ТЕМА 10. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів	2	0
11	ТЕМА 11. Опіка, піклування, патронат над дітьми та	2	0

	прийомна сім'я		
12	ТЕМА 12. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу	2	0
13	ТЕМА 13. Колізійні норми сімейного права	2	0
Усього годин		20 год.	4 год.

**8. Теми практичних занять
Не передбачено навчальним планом**

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення	4	6
2	Тема 2. Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України	4	10
3	Тема 3 Сімейні правовідносини	7	10
4	Тема 4. Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу	4	8
5	Тема 5. Особисті немайнові правовідносини подружжя	4	7
6	Тема 6. Майнові правовідносини подружжя та шлюбний договір	7	10
7	Тема 7. Припинення шлюбу	9	15
8	ТЕМА 8. Правовідносини батьків і дітей (Встановлення походження дітей. Оспорювання батьківства (материнства)).	9	10
9	ТЕМА 9. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків та дітей	9	12
10	ТЕМА 10. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів	2	10
11	ТЕМА 11. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я	5	11
12	ТЕМА 12. Усиновлення та дитячий будинок сімейного типу	6	11
13	ТЕМА 13. Колізійні норми сімейного права	8	12
Усього годин		78 год.	132 год.

10. Теми лабораторних занять

№ пп	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
	<i>Не заплановано навчальним планом</i>	-	-

11. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота студента передбачас:

- Підготовку до семінарських, практичних занять, контрольних робіт (опрацювання лекційного матеріалу, законодавчих та інших нормативних матеріалів, навчальної літератури, спеціальних джерел і інформації, періодики тощо).

- Виконання індивідуальних завдань.
- Опанування матеріалу, що винесений цілком на самостійне опрацювання згідно з робочою програмою.
- Написання контрольних робіт.
- Опрацювання тестів для самостійної роботи.
- Написання рефератів.

Завдання для самостійної роботи по темі № 1 Етапи формування інституту шлюбу з доісторичного періоду до сьогодення процесуального права.

- Ознайомитися з науковими працями інших авторів (крім Ф.Енгельса), які розглядають проблеми виникнення та історичні форми сім'ї та шлюбу: Моргана, Тайлора, Бахофена, Мак-Ленона та ін. (за вибором студента).
- Підготувати реферат з порівнянням теорії Енгельса щодо походження сім'ї та іншого автора.
- Скласти табличку видів історичних форм сім'ї та шлюбу з характеристикою кожної форми.
- Назвати принципи сімейного права, закріплені в законодавстві в період до 1917 р.
- Назвати всі відомі з історії нашої держави форми реєстрації шлюбу.
- Охарактеризувати Декрет Раднаркому України «Про громадянський шлюб і про ведення книг запису актів громадянського стану» від 20 лютого 1919 р.
- Розкрити суть основних положень Декрету «Про розлучення» від 20 лютого 1919 р.
- Назвати основні структурні елементи Кодексу законів про акти громадянського стану, про сім'ю та опіку 1919 р.
- Охарактеризувати Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УРСР 1926 р.
- Коротко охарактеризувати основні інститути Кодексу про шлюб і сім'ю УРСР 1970 р.
- Проаналізувати процес підготовки, прийняття і введення в дію нового Сімейного кодексу України 2002 р.

Завдання для самостійної роботи по темі № 2 Поняття, предмет, принципи, система сімейного права. Державна сімейна політика України

- Дати визначення поняття сімейного права України.
- Розкрити специфіку методів регулювання сімейно-правових відносин.
- Розкрити поняття «принципи сімейного права України».
- Розкрити зміст принципів сімейного права:
 - неприпустимість свавільного втручання будь-кого в сімейні справи та повага до сімейного життя;
 - одношлюбність (моногамія);
 - свобода шлюбу і добровільність укладення шлюбу;
 - свобода розірвання шлюбу;
 - повна рівність чоловіка і жінки в особистих і майнових правах, їхні обов'язки у шлюбі та сім'ї;
 - захист інтересів дітей і непрацездатних членів сім'ї;
 - пріоритет сімейного виховання дітей;
 - матеріальна підтримка членів сім'ї, які потребують матеріальної допомоги.
- Визначити функції сім'ї в суспільстві.
- Назвати галузі права України, в яких, поряд із сімейним правом, закріплені принципи захисту сім'ї, материнства і дитинства.
- Назвати форми державної підтримки сім'ї.
- Визначити мету, основні напрями і принципи державної сімейної політики в Україні.
- Назвати органи, які є суб'єктами державної сімейної політики.

Теми рефератів

- Звичаї як джерело сімейного законодавства.
- Норми сімейного права іноземних держав у системі сімейного законодавства.

- Міжнародні договори України у системі сімейного законодавства України.

Завдання для самостійної роботи по темі № 3 Сімейні правовідносини

- Знайти в Сімейному кодексі України 2004 р. статті, в яких:
- визначено поняття сім'ї;
- наведено перелік суб'єктів сімейних правовідносин;
- наведено перелік родичів, відносини між якими не регулюються Сімейним кодексом України;
- визначається вік сімейної правоздатності та дієздатності;
- визначається строк позовної давності.
- Скласти схему підстав виникнення сімейних правовідносин.
- Скласти схему родинних зв'язків по прямій низхідній лінії споріднення.
- Скласти перелік видів відносин свояцтва.
- Порівняти визначення поняття сім'ї.
- Встановити ступінь споріднення між: рідним дядьком і племінником; двоюрідними братами; троюрідними сестрами.

Завдання для самостійної роботи по темі № 4 Шлюб. Умови та порядок укладення шлюбу

- Знайти статті Сімейного кодексу України 2002 р., в яких закріплено:
- умови укладення шлюбу;
- перешкоди до укладення шлюбу;
- порядок укладення шлюбу.
- Ознайомитися зі змістом Правил державної реєстрації актів цивільного стану щодо реєстрації актів цивільного стану в Україні.
- Скласти перелік даних, які мають бути відображені в заяві про реєстрацію шлюбу.
- Скласти перелік перешкод до реєстрації шлюбу та юридичних наслідків порушення вимог сімейного кодексу щодо цих обставин.
- Скласти заяву від імені одного з подружжя про розірвання шлюбу (в органі РАЦС; у суді).
- Скласти заяву про поновлення шлюбу.
- Скласти письмовий договір між чоловіком та жінкою, які мають дітей і подають заяву про розірвання шлюбу до суду, про те, з ким із них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей.
- Скласти заяву від імені подружжя про встановлення режиму окремого проживання.

Теми рефератів:

- Шлюб, який визначається недійсним за рішенням суду.
- Режим окремого проживання подружжя.

Завдання для самостійної роботи по темі № 5. Майнові та особисті немайнові правовідносини подружжя. Шлюбний договір.

- Складіть проект шлюбного договору:
- а) якщо шлюбний договір укладається до реєстрації шлюбу;
- б) якщо шлюбний договір укладається у шлюбі.
- Що виступає юридичною підставою виникнення особистих немайнових і майнових прав та обов'язків подружжя ?
- На яких принципах будуються особисті немайнові правовідносини подружжя ?
- Який порядок зміни прізвища у зв'язку з укладенням шлюбу ?
- Особливості права на прізвище, одержане у шлюбі, котрий визнано недійсним.
- Чи застосовується позовна давність в особистих немайнових правовідносинах подружжя і чому ?
- Договірний режим майна подружжя.

- Шлюбний договір: зміст, форма та час дії.
- Зміна умов шлюбного договору.
- Розірвання шлюбного договору та визнання його недійсним.

Теми рефератів:

- Особисті немайнові права подружжя: види та повна характеристика.
- Способи надання утримання.
- Договір подружжя про надання утримання.

Завдання для самостійної роботи по темі № 6. Припинення шлюбу.

- Складіть проект заяви одного з подружжя про розірвання шлюбу (в органі РАЦС, у суді).
- Складіть проект позовної заяви про встановлення режиму окремого проживання подружжя.
- Скласти письмовий договір між чоловіком та жінкою, які мають дітей і подають заяву про розірвання шлюбу до суду про те, з ким із них будуть проживати діти; яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ними права на особисте виховання дітей.

його померлим.

- Перелічити осіб, які можуть ініціювати розірвання шлюбу.
- Розкрити порядок розірвання шлюбу з недієздатною особою.
- Які заходи може застосувати суд щодо примирення подружжя?
- Назвати юридичні наслідки розірвання шлюбу, пов'язані з немайновими правами подружжя.
- Назвати юридичні наслідки розірвання шлюбу, пов'язані з майновими правами подружжя.
- З'ясувати, які правовідносини можуть зберігатися між подружжям після розірвання шлюбу.
- Назвати умови та правові наслідки поновлення шлюбу.

Завдання для самостійної роботи по темі № 7. Правовідносини батьків і дітей.

- Складіть проект позовної заяви про позбавлення батьківських прав.
- Майнові права й обов'язки батьків і дітей.
- Правовідносини батьків і дітей з приводу майна.
- Обов'язок батьків утримувати дитину.
- Визначення розміру аліментів, зміна розміру аліментів.
- Відповідальність за прострочення сплати аліментів.

Теми рефератів

- Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей і його виконання.
- Договір між батьками про сплату аліментів на дитину.
- Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків і його виконання.

Завдання для самостійної роботи по темі № 8. Майнові та особисті немайнові правовідносини батьків та дітей.

- Складіть проект позовної заяви про стягнення аліментів з батьків на неповнолітніх дітей
- Складіть проект позовної заяви про стягнення аліментів з батьків на повнолітніх дітей
- Складіть проект позовної заяви про стягнення аліментів з повнолітніх дітей на батьків

Завдання для самостійної роботи по темі № 9. Опіка, піклування, патронат над дітьми та прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

- Визначити загальні принципи, зміст та засоби державного захисту дітей-сиріт та дітей, що залишилися без батьківської опіки.
- Порівняти опіку та піклування з іншими форми влаштування дітей сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування.
- Провести порівняльний аналіз основних прав та обов'язків опікуна та піклувальника.

Теми рефератів :

- Поняття патронату над дітьми: підстави виникнення патронату над дітьми.
- Поняття прийомної сім'ї, порядок її створення.
- Створення дитячого будинку сімейного типу.
- Договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу.

Завдання для самостійної роботи по темі № 10. Правовідносини за участю інших членів сім'ї та родичів.

- Обов'язок щодо утримання інших членів сім'ї та родичів.
- Розмір аліментів, які стягуються з інших членів сім'ї та родичів, строки їх стягнення.
- Зміна розміру аліментів і звільнення від їх сплати.
- Зобов'язання інших членів сім'ї та родичів з утримання.

Теми рефератів

- Майнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів.
- Права й обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Завдання для самостійної роботи по темі № 11. Усиновлення.

- Правові наслідки усиновлення.
- Права та обов'язки усиновлювачів.
- Права усиновленої дитини.
- Правові наслідки визнання усиновлення недійсним.
- Завдання та повноваження Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини.

Завдання для самостійної роботи по темі № 12. Колізійні норми сімейного права.

- Дайте поняття сімейних відносин з іноземним елементом.
- Визначте колізійну норму сімейного права.
- Вкажіть основні правила реєстрації шлюбу з іноземцем.
- Які шлюби реєструються в консульських установах?
- Розкрийте основні положення розірвання шлюбу в Україні з іноземцем.
- Вкажіть обставини від яких залежить визнання розірвання шлюбу за кордоном.

12. Питання для підготовки до модульного та підсумкового контролю (диференційованого заліку)

1. Предмет правового регулювання сімейного права України.
2. Співвідношення особистих немайнових та майнових відносин у предметі правового регулювання сімейного права.
3. Метод правового регулювання сімейного права України.
4. Принципи правового регулювання сімейних відносин: поняття та види.
5. Принципи сімейного права України.
6. Принципи державної сімейної політики: поняття та види.
7. Місце сімейного права у системі права України.
8. Державна охорона сім'ї, материнства, батьківства як принцип правового регулювання сімейних відносин.
9. Рівність учасників сімейних відносин як принцип сімейного права України.
10. Недопустимість державного або будь-якого іншого втручання в сімейне життя як принцип правового регулювання сімейних відносин.
11. Пріоритет сімейного виховання як принцип сімейного права України.
12. Функції сімейного права України.
13. Поняття, види та функції сім'ї.
14. Сімейні правовідносини: поняття і види.
15. Загальні ознаки сімейних правовідносин: поняття та характеристика.
16. Спеціальні ознаки сімейних правовідносин: поняття та їх характеристика.
17. Сімейна правоздатність та дієздатність: поняття, зміст та особливості.
18. Об'єкти сімейних правовідносин: поняття та види.
19. Поняття та види підстав виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин.
20. Рідство (спорідненість) та свояцтво як підстави виникнення сімейних правовідносин.

21. Поняття та види строків у сімейному праві.
22. Строки позовної давності у сімейному законодавстві України.
23. Конституція України як джерело сімейного права України.
24. Міжнародні договори та угоди як джерела сімейного права України.
25. Звичаї як джерело сімейного права України.
26. Договір як джерело сімейного права України.
27. Сімейний кодекс України та його характеристика.
28. Судова практика та її значення в регулюванні сімейних правовідносин.
29. Поняття шлюбу в сімейному праві України та його юридичні ознаки.
30. Принципи шлюбу.
31. Умови укладання шлюбу.
32. Час та місце укладення шлюбу.
33. Види шлюбу.
34. Органи, які здійснюють державну реєстрацію шлюбу.
35. Санація шлюбу: Поняття, підстави, наслідки.
36. Перешкоди до укладення шлюбу в Україні.
37. Визнання шлюбу неукладеним.
38. Недійсність шлюбу: поняття та зміст.
39. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.
40. Поняття та підстави припинення шлюбу.
41. Умови розірвання шлюбу в органах РАЦС.
42. Підстави розірвання шлюбу в судовому порядку.
43. Юридичні наслідки припинення шлюбу.
44. Умови та правові наслідки поновлення шлюбу.
45. Режим окремого проживання подружжя: поняття, підстави, наслідки.
46. Юридична підстава виникнення особистих немайнових і майнових прав та обов'язків подружжя.
47. Поняття та види особистих немайнових прав подружжя.
48. Принципи побудови особистих немайнових правовідносин подружжя.
49. Право на материнство (батьківство) як особисте немайнове право подружжя.
50. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності як особисте немайнове право подружжя.
51. Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток як особисте немайнове право подружжя.
52. Право дружини та чоловіка на зміну прізвища як особисте немайнове право подружжя.
53. Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.
54. Право дружини та чоловіка на особисту свободу як особисте немайнове право подружжя.
55. Право подружжя на вибір місця проживання як особисте немайнове право подружжя.
56. Право на збереження чи припинення шлюбних правовідносин як особисте немайнове право подружжя.
57. Обов'язки подружжя немайного характеру: поняття та види.
58. Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю.
59. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.
60. Поняття та об'єкти спільної сумісної власності подружжя.
61. Правовий режим роздільного майна подружжя.
62. Договір як регулятор майнових відносин подружжя: поняття та види.
63. Правова природа шлюбного договору: поняття, сторони, порядок укладення, форма та зміст.
64. Підстави, порядок та правові наслідки зміни умов, недійсності або припинення шлюбного договору.
65. Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей: поняття та особливості.
66. Види особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.
67. Право дитини на ім'я.

68. Обов'язок батьків щодо виховання та розвитку дитини.
69. Право на визначення місця проживання дитини.
70. Підстави та порядок позбавлення батьківських прав.
71. Правові наслідки позбавлення батьківських прав.
72. Поновлення батьківських прав.
73. Підстави, порядок та правові наслідки відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.
74. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.
75. Поняття та види форм влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування.
76. Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки і піклування.
77. Прийомна сім'я: поняття та види.
78. Будинок сімейного типу.
79. Патронат над дітьми.
80. Усиновлення: поняття та умови.
81. Суб'єкти усиновлення.
82. Порядок усиновлення.
83. Поняття та види таємниці усиновлення.
84. Визнання усиновлення недійсним як підстава припинення усиновлення.
85. Скасування усиновлення як підстава припинення усиновлення.
86. Позбавлення усиновлювача батьківських прав як підстава припинення усиновлення.
87. Юридичні наслідки усиновлення.
88. Відмінність усиновлення від інших форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

13. Методи навчання

Методи навчання на лекціях:

- вербальний метод (лекція, дискусія тощо);
- методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування тощо);
- інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

Методи навчання на практичних, семінарських заняттях:

- вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (практичні, семінарські та лабораторні заняття);
- метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші);
- робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо);
- інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- кейс-метод (вирішення ситуацій, розв'язання завдань тощо);
- Дослідницький метод
- Пошуковий метод.

14. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Сімейне право» використовуються такі методи оцінювання:

- для поточного контролю у вигляді *усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, вирішення ситуаційних завдань, розв'язування задач, написання есе (рефератів), виконання індивідуальних та групових проектів, творчих завдань, тощо.*
- для модульного контролю у вигляді *письмової відповіді, тестування, вирішення*

ситуаційних завдань, розв'язування задач, тощо.

- для підсумкового контролю проведення заліку (усна та/або письмова відповідь, тестування, вирішення ситуаційних завдань, розв'язування задач, тощо.).

15. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *модульний контроль* передбачає письмове виконання різних видів контрольних завдань.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення диф.заліку.

16. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Рекомендоване оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти:

№	Вид навчальної діяльності здобувачів вищої освіти*	Кількість балів
1.	Реферат, есе	1-5
2.	Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач	1-5
3.	Індивідуальне завдання	1-5
4.	Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
5.	Ділова гра, практичний кейс, тощо.	1-10
6.	Участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо)	1-10
7.	Модульний контроль (для денної форми здобуття освіти)	1-20
8.	Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти оцінюються за такими критеріями:

Бали	Критерії оцінювання
90-100	Здобувач вищої освіти повною мірою засвоїв програмний матеріал, виявляє знання основної та додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання інших галузей знань, вдало наводить приклади.
82-89	Здобувач вищої освіти демонструє достатньо високий рівень знань, при цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або незначні помилки, або присутня недостатня чіткість у визначенні понять.
75-81	Здобувач вищої освіти володіє достатнім обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формування висновків, не завжди здатний асоціювати теоретичні знання з практичними прикладами
64-74	Здобувач вищої освіти в загальній формі розбирається в матеріалі, проте відповідь неповна, неглибока, містить неточності, є помилки у формулюванні понять, відчуваються складнощі в застосуванні знань при наведенні прикладів.
60-63	Здобувач вищої освіти в загальній формі розбирається в матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні матеріалу, формулюванні понять, не може навести приклади.
35-59	Здобувач вищої освіти не володіє переважною частиною програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять.
1-34	Здобувач вищої освіти не засвоїв програмний матеріал.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом

навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використаної числової (рейтингової) шкали.

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для диференційованого заліку, екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для недиференційованого заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

17. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота													Підсумковий контроль	Сума	
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2								Самостійна робота
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13			
2	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2	2	10	40	100
Модульний контроль 1 - 10							Модульний контроль 2 - 10								

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50	10	50	100

18. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Сімейне право» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- методичні вказівки до вивчення дисципліни;
- опорний конспект лекцій;
- варіанти завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів;
- варіанти завдань для модульного контролю;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

19. Рекомендована література Нормативна база :

1. Конституція України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. – Київ: 1996.
2. Сімейний кодекс України (зі змінами) станом на 2017 р. Відомості Верховної Ради України. – Київ: 2017.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України . – 2003.
4. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 07.10.2002 р., ратифікована Україною 10 лютого 1994 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
16. Положення про дитячий будинок сімейного типу: Затв. пост. Кабінету Міністрів У країни від 26.04.2002 р. № 564 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
7. Положення про прийом у сім'ю: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
- 8.. Положення про Центр по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України, затверджене наказом Міносвіти України від 30.03.96 р. № 98 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
9. Порядок стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладений договір про надання правової допомоги: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. № 1203 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
10. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної імунології бюро судово-медичної експертизи: Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.1995 р. № 6 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
11. Правила реєстрації актів громадянського стану в Україні: Затв. наказом Міністерства юстиції від 18.10.2000 р. № 52/5 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
12. Про впорядкування ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті (Форма № 103/о): Затв. наказом МОЗ України від 08.08.2006 р. № 545 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
13. Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, Порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених: Затв. наказом МОЗ України від 29.03.2006 р. № 179 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
14. Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій: Затв. наказом МОЗ України від 23.12.2008 р. № 771 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
15. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Затв. пост. Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
16. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Затв. Постановою КМУ від 08.10.2008 р. № 905 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
17. Про затвердження Правил ведення закордонними дипломатичними установами України консульського обліку громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном, та дітей — громадян України, усиновлених іноземцями або громадянами України, які постійно проживають за кордоном: Затв. наказом МЗС України від 17.11.2011 р. № 337 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
18. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
- 19.. Кодекс про шлюб та сім'ю України від 20.06.1969 р. № 2006-VII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

20. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р., ратифікована постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
21. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
22. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
23. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
24. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
— Зміни відбудуться 01.01.2014 р.
25. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
— Зміни відбудуться 01.01.2014 р.
26. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
27. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906 IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
28. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Основна

1. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України: навчальний посібник. Харків: Видавничий будинок «ФАКТОР», 2011. 576 с.
2. Дзера О. В. Сімейне право України. - Київ : Юрінком Інтер, 2019. - 520 с.
3. Дякович М. М. Сімейне право України: навчальний посібник. 2-ге вид., виправл. і доп. Київ : Правова єдність, 2012. 551 с.
4. Жилінкова І. В., Антошкіна В. К., Д'ячкова Н. А., Москалюк В. Ю. та ін. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. Жилінкової І. В. Харків, 2008. 855 с.
5. Кирилових А. А. Семейное право. Курс лекцій: учеб. пособие. Москва : Книжный мир, 2010. - 128 с.
6. Лепех С. М. Сімейне право України: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010.- 318 с.
7. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар. Київ : Правова єдність. 2009. - 428 с.
8. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник (для студ. вищ. навч. закл.). – Київ: Правова єдність: [Алерта]: [КНТ]: [Центр учбової літератури], 2009. - 500 с.
9. Семейное право: учебник для студентов вузов / под ред. П. В. Алексия, И. В. Петрова, А. Н. Кузбагарова. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ ДАНА: Закон и право. 2009. - 335 с.
10. Сімейне право України: Навч. посібник / Апопій І. В. – Київ: ЦУЛ, 2010. – 360 с.
11. Сімейне право України: Підручник / За ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. – Київ: Істина, 2010.- 320 с.
12. Сімейне право України: Підручник / За ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. – Київ: Істина, 2010. 320 с.
13. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. 4-те вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 320 с.
14. Чеховська І. В. Сімейне право : практикум / І. В. Чеховська, Л. О. Самілик. – Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. – 132 с.
15. Цивільне право України : навч. посіб : у 2 т. Т. 1 / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова. - Київ : Алерта, 2019. - 340 с.

Допоміжна.

1. Алименты. –Харьков : Харьков юридический, 2006. – 208 с.
2. Антокольская М. В. Семейное право : учебник [изд. 2-е, перераб. и доп.] / М. В.
3. Антокольская. – Москва : Юристъ, 2003. – 333 с.

4. Антошкіна В. К. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної власності / В. К. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 8.
5. Антошкіна В. К. Договірне регулювання відносин з надання утримання між подружжям (колишнім подружжям) / В. К. Антошкіна // Право України. — 2004. – № 11.
6. Антошкіна В. К. Договірне регулювання майнових відносин подружжя / В. К. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 3.
7. Ариванюк Т. О. До питання про укладення угод за участю подружжя / Т. О. Ариванюк // Право України. – 2001. – № 9.
9. Ариванюк Т. О. Правове регулювання відносин власності між подружжям : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Т. О. Ариванюк. – Київ , 2002.
10. Атрохова Е. С. Брачный контракт. Гарантия семейного счастья / Е. С. Атрохова, А. С. Гаспарян. – Ростов на Дону : Феникс, 2004. – 288 с.
11. Афанасьєва И. В. Правовое регулирование суррогатного материнства / И. В. Афанасьєва // Медицинское право. – 2007. – № 2.
12. Афанасьєва Л. В. Аліментні зобов'язання інших членів сім'ї та родичів / Л. В. Афанасьєва // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 2002. – № 1.
13. Афанасьєва Л. В. Аліментні зобов'язання свояків, фактичних вихователів та вихованців / Л. В. Афанасьєва // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2002. – № 17.
14. Афанасьєва Л. В. Проблеми законодавчого визначення оптимального розміру аліментів на неповнолітніх дітей / Л. В. Афанасьєва // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 2001. – № 1.31
15. Баллаева Е. А. Гендерная экспертиза законодательства РФ репродуктивные права женщин в России / Е. А. Баллаева. – Москва : Эслан, 1998. – 135с.
16. Бикова О. Ю. Інститут заручин за Сімейним кодексом України / Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжнар. наук. конф. [«Другі осінні юридичні читання»] / О. Ю. Бикова. – Хмельницький : Вид-во ХІУП, 2003.
17. Васильківська І. Сімейне виховання : правовий аспект проблеми / І. Васильківська // Право України. – 1998. – № 6.
18. Ватрас В. Суб'єктний склад правовідносин щодо імплантації ембріона дитини жінці із генетичного матеріалу подружжя / В. Ватрас // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матеріали ІХ регіональної наук.-практ. конф. (13–14 лютого 2003 р.). – Львів : Юрид. ф-т ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.
19. Ватрас В. Правова природа таємниці усиновлення / В. Ватрас // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – Спецвипуск.
20. Ватрас В. А. До питання про поняття сімейних правовідносин / Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжн. наук. конф. [«Другі осінні юридичні читання»] / В. А. Ватрас. – Хмельницький : Вид-во ХІУП, 2003.
21. Воронина З. И. Патронат должен быть легализован / З. И. Воронина // Актуальные проблемы юриспруденции. – Тюмень, 1999. – Вып. 3. – Ч. 2.
22. Глиняна К. М. Правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / К. М. Глиняна. – Одеса, 2006. – 20 с.
23. Гонгало Б. М. Брачный договор. Комментарий семейного и гражданского законодательства. – [3-е изд., перераб. и доп.] / Б. М. Гонгало, Крашенинников. – Москва : Статут, 2006. – 128 с.
24. Гопанчук В. С. Позбавлення батьківських прав: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / В. С. Гопанчук. – К., 1991. – 19 с.
25. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / пер. с франц. В. Захватаев / отв. ред. А. Довгерт. – Київ : Истина, 2006. – 1008 с.
26. Гражданское уложение Германии / науч. редакторы А. Л. Маковский и др., пер. с нем. – [2-е изд., доп.]. – Москва : Волтерс Клувер, 2006. – 816 с.

28. Гузь Л. Є., Гузь А. В. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України. Навчальний посібник. — Х.: Видавничий будинок «ФАКТОР», 2011. — 576 с.
28. Гурська Т. Охорона здоров'я і репродуктивні права жінок (цивільно-правовий аспект) / Т. Гурська // Підприємництво, господарство і право. — 2003. — № 2.
29. Гурська Т. Право жінок на охорону репродуктивного здоров'я / Т. Гурська // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. — 2002. — № 2.
30. Гусак П. Моральні та правові аспекти допоміжних репродуктивних технологій / П. Гусак // Вісник Інституту родини і подружнього життя Львівської Богословської Академії. — 2001. — № 2.
31. Дворецкий В. Р. Всё о брачном договоре / В. Р. Дворецкий. — Москва : ГроссМедиа : РОСБУХ, 2008. — 96 с.
32. Дзера О. Деякі проблеми врегулювання відносин власності подружжя в новому Сімейному кодексі України / О. Дзера // Юридична Україна. — 2003. — № 1.
33. Дністрянський С. Заручини в австрійським праві. Габілітаційний виклад, виголошений у Львові дня 26 січня 1899 р. / Дністрянський С. — Львів : НТШ, 1899. — 23 с. — Відбитка з «Правничого Вісника».
34. Дністрянський С. Нові причинки до теорії заручин в новітнім праві / Дністрянський С. — Львів : НТШ, 1905. — 87 с. — Відбитка з «Правничого Вісника»
35. Дністрянський С. Право подружнє / Дністрянський С. — Львів : Кружок Правників, 1900. — 196 с.32.
36. Дністрянський С. Право родинне після викладів проф. д-ра С. Дністрянського / Дністрянський С. — Львів : Кружок Правників, 1901. — 648 с.
37. Дністрянський С. Родинно-маєткове право / Дністрянський С.— Львів : Кружок Правників, 1900. — 164 с.
38. Дронова Ю. А. Что нужно знать о суррогатном материнстве / Дронова Ю. А. — М. : Издательский дом «Городец», 2007. — 112 с.
39. Дякович М. М. Правовий режим майна подружжя / М. М. Дякович // Довідник нотаріуса. — 2008. — № 2. — 92 с.
40. Д'ячкова Н. А. Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Н. А. Д'ячкова. — К., 2006. — 21 с.
41. Ершова Н. М. Опіка, попечительство, усыновление / Ершова Н. М. — Москва, 1984. — 109 с.
42. Євко В.Ю. Застосування презумпції спільності майна подружжя у судовій практиці. /В.Ю. Євко// Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 2. С. 75–78.
43. Євко В. Ю. Розпорядження дружиною, чоловіком часткою у праві спільної власності подружжя на нерухоме майно / В. Ю. Євко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — 2016. — № 4 (75). — С. 223 – 234.
44. Євко В. Ю. Тема 13. Альтернативні форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування / Сімейне право : підручник / за заг. ред. В.А. Кройтора та В.Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. - 512 с.
45. Євко В. Ю. Тема 9. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей / Сімейне право : підручник / за заг. ред. В.А. Кройтора та В.Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. - 512 с.
46. Євко В. Ю. Тема 5. Загальні положення про шлюб / Сімейне право : підручник / за заг. ред. В.А. Кройтора та В.Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. - 512 с.
47. Жилинкова И. Личные неимущественные права и обязанности супругов : парадоксы нового СК : Непредвзятый профессиональный анализ некоторых норм Семейного кодекса Украины // Юридическая практика. — 2004. — № 24.
48. Жилинкова И. Условия брачного договора, определяющие правовой режим имущества супругов / И. Жилинкова // МЕН. — 2006. — № 1 (25).
- Жилинкова И. В. Брачный договор / Жилинкова И. В. — Харьков : Ксилон, 2005. — 174 с.
49. Жилинкова И. В. Право собственности супругов : [монография] Жилинкова И. В. — Харьков : Ксилон, 1997. — 236 с.

50. Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи : [монография] / Жилинкова И. В. – Харьков : Ксилон, 2000. – 398 с.
51. Жилинкова И. В. Расторжение брака / Жилинкова И. В. – Харьков : Ксилон, 2006. – 88 с.
52. Жилінкова І. Проблема визначення часток у праві спільної часткової власності / І. Жилінкова // Право України. – 2005. – № 5.
53. Жилінкова І. Укладення шлюбного договору / І. Жилінкова // Нотаріат для Вас. – 2005. – № 3.
54. Жилінкова І. В. Імперативне і диспозитивне регулювання майнових відносин в сім'ї / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 1 (20).
55. Жилінкова І. В. Інститут заручин: далеке минуле і найближче майбутнє / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – № 27.
56. Жилінкова І. В. Поняття сім'ї в праві / І. В. Жилінкова // Вісник ун. 57. Жилінкова І. В. Проблеми правового режиму майна членів сім'ї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / І. Жилінкова. – Харків, 2000. – 39 с.
57. Жилінкова І. В. Сімейне право : галузевий суверенітет чи де суверенізація / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – № 26.33.
58. Зайцева Т. В. Оплата послуг опікуна та піклувальника: за і проти / Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжнар. наук. конф. [«Четверті осінні юридичні читання»] / Т. В. Зайцева. – Хмельницький : В-во ХУУП, 2005.
59. Звенигородская Н. Ф. Брачный контракт : Договорное регулирование имущественных отношений в семье : учеб. пособ. / Звенигородская Н. Ф. – М., 2006.
60. Зілковська Л. М. Правове регулювання усиновлення в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Л. М. Зілковська. – К., 2002.
61. Иваева Э. Регулирование института суррогатного материнства в зарубежных странах / Э. Иваева // Право и жизнь. – 2003. – № 12 (64).
- Ильина О. Ю. Интересы ребенка в семейном праве Российской Федерации / Ильина О. Ю. – М. : Издательский Дом «Городец», 2006. – 192 с.
62. Ильина О. Ю. Об определении интересов ребенка как семейно-правовой категории / О. Ю. Ильина // Государство и право. – 2005. – № 11.
63. Ильина О. Ю. Права отцов: де-юре и де-факто / Ильина О. Ю. – М. : Издательский дом «Городец», 2007. – 192 с.
64. Казаков С. В. Алиментные отношения / Казаков С. В. – М. : ГроссМедиа, 2005. – 256 с.
65. Калітенко О. М. Особисті відносини подружжя та відносини подружжя стосовно їх майна: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / О. М. Калітенко. – Харків, 2001. – 20 с.
66. Кидалова А. Обязанности и права родителей по отношению к воспитанию и развитию ребенка: отдельные проблемы / А. Кидалова // Право України. – 2004. – № 3.
67. Кидалова А. Право детей знать своих родителей / А. Кидалова // Право України. – 1998. – № 3.
68. Козлов С. Шлюбний договір : прагматизм чи необхідність / С. Козлов // Юридична газета. – 2005. – № 6.
69. Козлов С. С. Усыновление и установление отцовства : Сам себе адвокат. Выпуск № 23 / Козлов С. С. – М. : Юрайт-Издат, 2006. – 153 с.
70. Козловская А. Э. Правовые аспекты суррогатного материнства / А. Э. Козловская // Гражданское право. – 2006. – № 2.
71. Коли домовляються двоє... (шлюбний контракт) // Нотар. – 2000. – № 4.
- Коломоєць О.Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї: Навчальний посібник: К.: «КНТ». 2019. 220 с.
- 72. Коломоєць О.Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї: Навчальний посібник: К.: «КНТ». 2019. 220 с.**
73. Короткова Л. Чи потрібен інститут патронату ? / Л. Короткова // Радянське право. – 1989. – № 4.

74. Короткова Л. Сімейне право України (історичний огляд) / Л. Короткова, О. Віхров // Право України. – 1994. – № 11–12.
75. Короткова Л. Шляхи правового захисту сім'ї державою / Л. Короткова, О. Віхров // Право України. – 1997. – № 1.
76. Короткова Л. Щодо визначення правового статусу вітчима (мачухи) / Л. Короткова, О. Віхров // Право України. – 1995. – № 5–6.
77. Костенко Л. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину / Л. Костенко // Юридичний журнал. – 2005. – № 7.
78. Кравчук Н.В. Защита прав ребенка в судебном порядке / Н. В. Кравчук // Государство и право. – 2004. – № 6.
79. Красицька Л. Визнання батьківства за рішенням суду / Л. Красицька // Юридична Україна. – 2008. – № 6.
80. Красицька Л. Визначення походження дитини при застосуванні форм репродуктивної медицини за законодавством України / Л. Красицька // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 7. – С. 31–33.
81. Красицька Л. Визначення походження дітей за новим сімейним законодавством України / Л. Красицька // Проблеми державотворення захисту прав людини в Україні : 34Матеріали ІХ регіональної наук.-практ. конф. (13–14 лютого 2003 р.) – Львів : Юрид. ф-т ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.
82. Красицька Л. Оспорювання батьківства / Л. Красицька // Юридична Україна. – 2008. – № 7.
83. Левківський Б. К. Деякі аспекти законодавчого регулювання сімейних відносин у новому Сімейному кодексі України / Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжн. наук. конф. [«Другі осінні юридичні читання»] / Б. К. Левківський. – Хмельницький : В-во ХІУП,
95. Мироненко В. П. Відповідальність батьків за неналежне виховання дітей за сімейним та цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / В. П. Мироненко. – К., 2001. – 19 с.
- 103.
108. Морозова С. Є. Розвиток опіки та піклування у цивільному законодавстві / Еволюція цивільного законодавства України : проблеми теорії і практики : [кол. монографія] / за ред. Я. М. Шевченко / С. Є. Морозова. – К. : Юридична думка, 2007. – 340 с.
109. Москалюк В. Ю. Дитячий будинок сімейного типу як форма улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (цивільно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / В. Ю. Москалюк. – Харків, 2003.
110. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – К. : Істина, 2003. – 464 с.
111. Нечаева А. М. Семейное право : актуальные проблемы теории и практики / А. М. Нечаева. – М. : Юрайт-Издат, 2007. – 280 с.
112. Нечаева А. М. Правонарушения в сфере личных семейных отношений / А. М. Нечаева. – М., 1991.
113. Некрасова О. В. Правові засоби забезпечення виконання сімейних зобов'язань / Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжнар. наук. конф. молодих вчених [«П'яті осінні юридичні читання»]. – Ч. 3 підтом 2. / О. В. Некрасова. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2006.
114. Олійник О. Розвиток шлюбно-сімейного права в Київській Русі / О. Олійник // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – Спецвипуск.
115. Ольховик Л. А. Особисті немайнові права дитини за цивільним законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Л. А. Ольховик. – Харків, 2006. – 22 с.
116. Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сім'ю, материнство та батьківство / Л. Павлова // Право України. – 2004. – № 11.
117. Пасечник Н. Хто є утриманцем за сімейним законодавством? / Н. Пасечник // Юридичний журнал. – 2004. – № 7 (25).

118. Пахомова И. Он мне должен! Алименты, рента и пожизненное содержание / И. Пахомова. – М. : Эксмо, 2008. – 128 с.
119. Пергамент А. И. Алиментные обязательства / А. И. Пергамент. – М., 1951.
120. Пестрикова А. А. Проблемы договора о суррогатном материнстве / А. А. Пестрикова // Гражданское право. – 2006. – № 2.
121. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М. : «Статут», 2001. – 354 с.
122. Постатейный комментарий к Семейному кодексу Российской Федерации / под ред. П. В. Крашенинникова. – М. : Статут, 2006. – 557 с.36
123. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 17 верес. 2018 р., Одеса / ред.: Г. О. Ульянова; уклад.: О. В. Дикий, І. І. Братінов; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Півд. регіон. центр Нац. акад. прав. наук України. Одеса : Гельветика, 2018. 591 с.
124. Пчелинцева Л. М. Семейное право России : учеб. для вузов / Л. М. Пчелинцева. – [5-е изд., перераб.]. – М. : Норма, 2007. – 704 с.
125. Райчук А. Розірвання шлюбу органом реєстрації актів цивільного стану за заявою одного з подружжя / А. Райчук // Юридична Україна. – 2008. – № 6.
126. Реліч В. Деякі аспекти усиновлення українських дітей громадянами США / В. Реліч // Право України. – 2004. – № 5.
127. Римське право і сучасність [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 18 трав. 2019 р. / [за заг. ред. Є. О. Харитонова ; упоряд.-уклад.: М. В. Кучеренко, В. С. Лоншакова] ; Півден. регіон. центр Нац. акад. прав. наук України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Каф. цивіл. права. - Одеса : Фенікс, 2019. - 295,
128. Розгон О. Надання згоди на усиновлення дитини / О. Розгон // Юридична Україна. –2008. – № 12.
129. Ромовская З. В. Неужели непонятно? Объясняю! Продолжение дискуссии о сущности некоторых норм Семейного кодекса Украины / З. В. Ромовская // Юридическая практика. –2004. – № 31 (345).
130. Ромовская З. В. Защита в советском семейном праве / З. В. Ромовская. – Львов : Вища школа, 1985. – 180 с.
131. Ромовська З. В. Запитання та відповіді з приводу застосування окремих норм Сімейного кодексу України / З. В. Ромовська // Юридичний радник. – 2005. – № 2 (4).
132. Ромовська З. В. Аліментні зобов'язання / З. В. Ромовська. – Львів, 1973.
Ромовська З. В. Сімейне право – перспективи розвитку // Основні напрями реформи цивільного права в Україні : [збірник статей та матеріалів] / З. В. Ромовська. – К., 1997.
133. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : Науково-практичний коментар. – [3-тє вид., перероб. і доп.] / З. В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 432 с.
134. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : погляд у майбутнє / З. В. Ромовська // Право України. – 2001. – № 2.
135. Савченко Л. А. Особисті права та обов'язки батьків і дітей за сімейним законодавством України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Л. А. Савченко. – К., 1997. – 25 с.
136. Сапейко Л. В. Визначення розміру аліментів на неповнолітніх дітей за новим Сімейним кодексом України / Л. В. Сапейко // Проблеми законності. – 2003. – № 63.
137. Сапейко Л. В. Загальна характеристика аліментного зобов'язання батьків щодо неповнолітніх дітей / Л. В. Сапейко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2001. – Спецвипуск.
138. Сапейко Л. В. Право на аліменти повнолітніх непрацездатних дітей / Л. В. Сапейко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2002. – № 18.
139. Сафончик О. І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / О. І. Сафончик. – Одеса, 2004.
140. Сенік С. Визнання батьківства за законодавством України / С. Сенік // Актуальні питання в галузі сімейного законодавства та реєстрації актів цивільного стану. – Люблін, 2007.

141. Сенік С. В. Право дітей на аліменти / С. В. Сенік // Нотар. – 2004. – № 2.
142. Сиротенко С. Є. Щодо компенсації моральної шкоди за Сімейним кодексом України / С. Є. Сиротенко // Проблеми законності : респ. міжвід. наук. зб. – Харків, 2003. – Вип. 63.
143. Сібільов М. М. До питання про договірні засади регулювання сімейних відносин / М. М. Сібільов // Проблеми законності : респ. міжвід. наук. зб. – Харків, 2003. – Вип. 63.
144. Сімейне право України : підручник / [Т. О. Ариванюк, І. А. Бірюков, В. С. Гопанчук та ін.] ; за ред. В. С. Гопанчука. – К. : Істина, 2002. – 304 с.
145. Сімейне право України : підручник / [Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.] ; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – [2-е вид., перероб. і допов.] – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.37.
146. Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук.-практ. посіб. / Центр правових досліджень Фурси / [Л. Ю. Драгнєвіч, О. С. Пульнева, Є. І. Фурса та ін.] ; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса, 2005. – Кн. 1. – 896 с.
147. Сімейний кодекс України : Науково-практичний коментар / за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2008. – 1248 с.
148. Скловский К. Права учредителя хозяйственного общества и правовой режим супружеского имущества / К. Скловский // Хозяйство и право. – 2003. – № 6.
149. Слепакова А. В. Правоотношения собственности супругов / А. В. Слепакова. – Москва : Статут, 2005. – 444 с.
150. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія / С. О. Сліпченко. – Х. : Діса плюс, 2013. – 552 с.
151. Стасюк Г. Охорона дітей, позбавлених батьківського піклування в історичному розвитку / Г. Стасюк // Право України. – 2005. – № 2.
152. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : [монографія] / відп. ред. Я. М. Шевченко / Р. О. Стефанчук. – К. : КНТ, 2008. – 626 с.
153. Стефанчук Р. О. Репродуктивні права фізичної особи : поняття, система, особливості здійснення / Р. О. Стефанчук // Вісник Львівського національного університету. – 2004. – Вип. 39.
154. Тарусина Н. Н. Семейное право : учеб. пособ. / Н. Н. Тарусина. – Москва : «Проспект», 2001. – 144 с.
155. Тимчук Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом / Г. Тимчук // Юридичний журнал. – 2004. – № 7 (25).
156. Тімуш І.С., Тімуш Д.І. Поняття та проблематика прийомного виховання у сімейному праві України. // Юридичний вісник Національного авіаційного університету. 2018. 4 (49). С. 146-150
156. Туманова Л. В. Защита семейных прав в Европейском Суде по правам человека / Л. В. Туманова, И. А. Владимирова. – М. : Издательский дом «Городец», 2007. – 208 с.
157. Ульяненко О. Шлюбний договір у сімейному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. О. Ульяненко. – К., 2003. – 22 с.
158. Управління чи розпорядження майном дітей // Нотар. – 2004. – № 3–4.
159. Функ Я. И. Брачный договор. Имущественные отношения супругов, их участие в хозяйственных обществах и товариществах / Я. И. Функ. – Минск, 2003. – 160 с.
160. Фурса С. Поняття сім'ї, родини і фактичних шлюбних відносин / С. Фурса, Л. Драгнєвіч // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
161. Фурса С. Я. Договірні відносини в Сімейному кодексі і їх вплив на нотаріальний процес / С. Я. Фурса // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 11.
162. Харитонов Є. Новий Сімейний кодекс України : перехрестя правових традицій / Є. Харитонов // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
163. Чефранова Е. А. Обеспечение неприкосновенности собственности при обращении взыскания на имущество супругов / Е. А. Чефранова // Государство и право. – 2003. – № 1.
164. Чефранова Е. А. Имущественные отношения супругов : научно-практ. пособ. / Е. А. Чефранова. – М. : Эксмо, 2008. – 272 с.

165. Чорна Ж . Л. Цивільно-правовий захист майнових прав та інтересів малолітніх та неповнолітніх осіб : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ж. Л. Чорна. – Львів, 2005. – 17 с.
166. Шишова Т. Суррогатное материнство : вопреки естеству ? / Т. Шишова // Няня. – 2002. –№ 10.
167. Щеренко М. В. Алименты / М. В. Щеренко. – М. : Информцентр XXI века, 2005. – 80 с.
168. Щеренко М. В. Имущественные отношения в гражданском и официальном браке / М. В. Щеренко. – М. : Информцентр XXI века, 2005. – 52 с. 38
169. Явор О. А. Функції шлюбного контракту в сімейному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. А. Явор. – Харків, 1996. – 14 с.

20. Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1. <http://rada.gov.ua/> – офіційний сайт Верховної Ради України
2. <https://www.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України
3. <http://www.mlsp.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства соціальної політики України
4. <https://www.president.gov.ua/documents> – офіційний сайт Президента України
5. <https://minjust.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства юстиції України.
6. <https://lawyersunion.org.ua> – сайт Спілки юристів України
7. <http://www.drs.gov.ua> › regulations - Нормативно-правові акти України
8. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
9. <http://nlu.org.ua> – Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого
10. <http://pravo.biz.ua/> -Pravo.biz.ua : юридична бібліотека
11. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.ht> - Електронна юридична бібліотека
12. <http://www.pravoznavec.com.ua/> - Правознавець : електронна б-ка юрид. л-ри
13. <http://lexlibrary.org/> - Електронна юридична бібліотека Lex
14. <http://znatoki.net/> - Юридична бібліотека на Znatoki.net
15. <http://www.yur-info.org.ua/> - Юр-Инфо – сайт для юриста
16. <http://www.coe.int> -Рада Європи
17. <http://europa.eu.int/eur-lex/> - База законодавства ЄС - EUR-Lex
18. <http://www.echr.coe.int> - Європейський суд з прав людини
19. <http://www.eurocourt.org.ua> - Український портал практики Європейського суду з прав людини
20. <http://www.chartesociale.coe.int> - Європейська соціальна хартія